

Är Japan ett hot eller ett löfte?

En anmälan för denna tidskrifts läsare av *Håkan Hedbergs* bok *Den japanska utmaningen* (Bonniers 1969, 150 s, kr 36:50) kunde göras mycket kort: läs den! Varje företagsledare med intressen som höjer sig över verkstadsgolvet har något att hämta och får sitt perspektiv berikat. Boken är kort och koncis, lättläst men ändå välmatad med intresseväckande fakta, uttalanden och egna synpunkter. Kort sagt: ett exempel på den goda och skickliga ekonomiska journalistik, som det bara finns alltför få av i svensk språkräkt. Den kan läsas som en "rytare" men handlar om påtagliga realiteter. Vilken mening man än kan ha om Hedbergs tolkningar på enskilda punkter, om hans huvudtes råder ingen tvekan. Nämligen att Japan blir ett av de avgörande korten i 70-talets världsbild och att det japanska inflytandet på i första hand världsekonomin blir större och mera ingripande än vad man i Västerlandet ännu i allmänhet har insett.

Första hälften av Hedbergs bok upptas av en — alltför allvarlig och högaktningfull — redovisning av japanska prognoser fram till år 2000 om bruttonationalprodukt, export och import, "BNP-kapplöpningen", "Rikast i världen"-prognosen, "Hur Västtyskland besegrades". Denna del är utan tvekan av stort dokumentariskt intresse, eftersom flertalet prognoser hämtas från opublicerat eller endast på japanska tillgängligt material. Den är också av betydande reellt intresse därigenom att den japanska ekonomins aktuella styrka och våldsamma genombrottskraft så väl illustreras. Därmed besvarar Hedberg med ett bestämt ja frågan om Japan utgör ett hot för den etablerade industrivärlden i Europa och USA.

Men det är inte utan att man tycker Hedberg själv fallit för den prognosglädje och -tilltro som tycks härska i japanska affärs- och förvaltningskretsar. De japanska siffrorna härrör från partiella och mekaniska prognoser. Den

begränsningen måste hållas i minnet att de *endast* återspeglar de aktuella kraftfälten och att de "motkrafter" som framkallas just av den projekterade utvecklingen försummas.

Att Japans bruttonationalprodukt per capita år 2001 skulle bli 55 000 dollars och Sveriges 28 000 dollars (nu cirka 3 500 dollars) jämfört med USA:s 14 000 dollars kan naturligtvis avvisas som kuriosa i marginalen. Det skall inte heller här anföras emot den allmänna bild och de allmänna slutsatser som Hedberg presenterar. Det finns alltför mycket som tyder på att de japanska prognoserna för 70-talet och fram emot 1985 är ohyggligt realistiska. Men man hade gärna sett en annan vinkling av författarens framställning. Det mest påtagliga intrycket som de japanska siffrorna ger anmälarerna är orimligheten på längre sikt sett. Därför frågor som: *Vad* är det som kommer att förhindra att den nuvarande trenden löper vidare? *Hur* kommer de spänningar i den interna och externa ekonomin, som siffrorna indikerar, att upplösas? Hedberg har en del att säga därom i senare kapitel, men den obetänksamme läsaren hade varit betjänt av en del varningar.

Bokens andra hälft är en diskussion närmast kring vissa teser som Hedberg framför, men den ger också fascinerande inblickar i hur det japanska samhället fungerar. Några kapitelrubriker får illustrera detta.

Det öppna samhället: Ingen människa, inget företag är en ö. I ölandet Japan har de män som byggt miraklet medvetet gått in för maximal information. Alla vinner, ingen förlorar; i ett informationsrikt samhälle fattas klokare beslut än i ett informationsfattigt. Hedbergs slutsats: japanen får mer information och han segrar.

Det enögda samhället: En skicklig analys av de krafter som bestämmer den japanska ekonomiska politiken, speciellt den restriktiva handelspolitiken med importregleringar, höga tullar, etableringsförbud och otaliga "osynliga" importhinder som manipuleras av MITI (handelsdepartementet). Hedbergs slutsats är pessimistisk: de liberala krafterna är svaga och korrumpade. Speciellt besviken är han på vänsterrörelsen "som inte kan uppfattas som ett hederligt alternativ till direktörernas regeringsparti".

Asiens räddare? En diskussion av det japanska biståndsprogrammet som lades fram i mars

1969 och som avser en biståndssumma på 32—36 miljarder dollars för 1970-talet. Summan är tre gånger så stor som den amerikanska Marshallplanens efterkrigsprogram. Hedberg: Detta är inte ett hjälpprogram för Asien, Afrika, Sydamerika. Det är en satsning för Japan. Det är Aktiebolaget Japan som går ut och slåss med krediter och lån — och då blir till och med de stora och splittrade amerikanska multinationella företagen små.

USA:s nederlag: En japansk utmaning i stället för en amerikansk. Hedberg tror att Servan-Schreiber har fel eftersom det amerikanska teknologiska försprånget endast gäller ett fåtal sektorer; för de stora produktområdena är Japan farligare, till och med för USA-industrin själv. USA kan inte bryta med Japan — då skulle maktbalansen rubbas. Men Japan kan inte bryta med USA — den amerikanska marknaden är det viktigaste underlaget för den japanska exportoffensiven. Hedberg ser här japanska segrar över hela fältet (och ger åtskilliga goda argument). Men skulle inte den ödesbetonade gemenskapen kunna ha motiverat i varje fall ett frågetecken också efter denna kapitelrubrik?

Det är här — efter avslutad läsning — som frågetecknen börjar hopa sig över läsaren; en i och för sig positiv kvalitet hos Hedbergs bok. Hur är det politiska perspektivet inom Japan? Vad kan den stora framgången vid senaste valet för *Komeito*, det nya buddistiska sk "rena regeringspartiet", komma att föra med sig? Hur påverkar en revalvering av yen-valutan den japanska exporten och det stora valutaöverskott som är grundvalen för biståndsprogrammet? Kommer inte Japan — trots vad som varit — att i framtiden och i eget intresse få spela med mera lojalt i den internationella valuta- och handelspolitiken?

Hedberg har valt — medvetet — att aggressivt och engagerat presentera den japanska synpunkten, Japans visioner och ambitioner. Att begära mera vore att begära att Hedberg skulle ha skrivit en annan bok. Som man också gärna hade velat läsa.

Anm. En god komplettering utgör den bok som Hedbergs Tokiokollega, den franske Le Monde-korrespondenten *Robert Guillian*, publicerat ungefär samtidigt med Hedberg: *Japan—Troisième Grand*, (Seuil, Paris 1969).

John Ekström